

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ПОЧУТТЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕЧНОСТІ СТУДЕНТІВ

Психологічна безпека в сучасних дослідженнях розуміється досить широко і на відміну від фізичної безпеки, де людина описується тільки як об'єкт впливу зовнішніх, об'єктивних умов, психологічна безпека розглядається і з погляду суб'єктивних і суб'єктивних можливостей людини в оцінці і подоланні різних загроз. У межах даного напрямку психологічна безпека розуміється як захищеність особистості, породжувана суб'єктивним сприйняттям себе в світі, суб'єктивною оцінкою своєї життєдіяльності з точки зору її підконтрольності, тобто мова йде саме про почуття психологічної безпечності особистості. Найважливішими складовими такої психологічної безпечності виступають: відносини (R. Janoff-Bulman, 2008), активність (С.О. Богомаз, 2009), задоволеність (Т.В. Ексакусто, 2011), соціальне сприйняття (О.Ю. Зотова, 2010), психологічне здоров'я (І.О. Баева, 2012), збалансованість яких дозволяє суб'єкту в ситуаціях небезпеки зберігати цілісність, розвиватися, реалізувати власні цілі і цінності в процесі життєдіяльності; долати несприятливі умови.

Уявлення про психологічну безпеку можуть бути пов'язані з деякими особистісними особливостями, що впливають на сприйняття людиною навколишнього світу і вибудовування з ним взаємодії. Можна припустити, що в залежності від рівня розвитку, від особливостей особистісних характеристик людини, уявлення про психологічну безпеку можуть бути більш-менш змістовними і структурованими, що буде визначати простір можливостей людини в забезпеченні власної психологічної безпеки.

В емпіричному дослідженні, яке проведене на базі Херсонської філії Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (вибірку склали 78 студентів 3-4 курсу (жінки та чоловіки)), використано наступні методики: 1) Шкала базових переконань (Р. Янов-Бульман) для

вивчення когнітивного компонента уявлень про безпеку і рівня психологічної безпеки особистості; 2) Тест «Смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) (Д.О. Леонтьєв; 3) Методика «Ціннісні орієнтації» (О.І. Мотков); 4. Тест життєстійкості (С. Мадді, в адаптації Д.О. Леонтьєва, О.І. Рассказової). Для визначення структурної організації особистісних особливостей застосовано факторний аналіз, який дозволив з окремих змінних виділити структуру взаємозв'язків ознак, зменшити їх вихідну кількість шляхом переходу до факторів. Для визначення числа факторів був використаний критерій Кайзера, згідно з яким число факторів дорівнює числу компонент, власні значення яких більше 1. Факторні навантаження обчислювалися шляхом виділення головних компонент, обертання факторів – варімакс. Після попередньої інтерпретації отримано структуру, яка пояснює 50,84% загальної дисперсії результатів дослідження, виділено 4 фактори.

У першому, найбільш інформативному факторі, який відображає 22,8% від загальної дисперсії, були об'єднані показники, що характеризують смисложиттєві орієнтації: осмисленість життя (0,86); уявлення про себе як про сильну особистість, яка має достатню свободу вибору, щоб побудувати своє життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його сенс (0,75); наявність в житті цілей, які надають життю осмисленість, спрямованість і часову перспективу (0,69); сприйняття процесу свого життя як цікавого, емоційно насиченого і наповненого змістом (0,73); переконання в тому, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення і втілювати їх у життя (0,62); задоволеність прожитою частиною життя (0,71). На підставі чого можна припустити, що смисложиттєві орієнтації дозволяють суб'єкту зберігати внутрішню ідентичність і визначають його психологічну безпеку.

Другий фактор, що пояснює 14,03% від загальної дисперсії, містить такі показники як: творче ставлення до життя (0,69), аутосимпатія (добре усвідомлювана позитивна «Я-концепція», яка служить джерелом стійкої адекватної самооцінки) (0,61); саморозуміння (чутливість до своїх бажань і потреб) (0,59); спонтанність, що впливає із впевненості в собі і довіри до

навколишнього світу (0,48). Виділені змінні є необхідними атрибутами особистісного зростання і саморозвитку особистості. На підставі цього можна говорити про зв'язок між прагненням до особистісного зростання і психологічної безпекою особистості. Іншими словами, чим більше суб'єкт схильний до саморозуміння, самоприйняття, тим більшою мірою це сприяє його саморозвитку, що дозволяє уникати стагнації і регресу в різних (важких і небезпечних) ситуаціях, та сприяє розвитку психологічної безпеки.

Третій фактор, що пояснює 7,91% від загальної дисперсії, об'єднав показники, що характеризують ціннісну сферу особистості: значимість (0,84) і реалізація внутрішніх цінностей (0,76); значимість (0,63) і реалізація зовнішніх цінностей (0,71), що підтверджує припущення про те, що ціннісні орієнтації дозволяють суб'єкту зберігати внутрішню ідентичність і визначають його психологічну безпеку.

Четвертий фактор, що пояснює 6,1% від загальної дисперсії, об'єднав життєстійкість, що характеризується активністю і впевненістю в своїх силах, здатність справлятися зі стресом (0,78); волюву саморегуляцію, що характеризується здатністю оволодіння власною поведінкою в різних ситуаціях, свідомим управлінням своїми діями, станами і спонуканнями (0,67). Можна припустити, що життєстійкість та самореалізація як відображення можливості суб'єкта знаходити міру відповідності умов, визначають захищеність людини від різного роду загрозливих впливів і сприяють (потенційно і актуально) його психологічній безпеці.

Таким чином, загальна структура особистісних особливостей респондентів з різним уявленням про психологічну безпеку представлена смисложиттєвими орієнтаціями, змінними, пов'язаними з особистісним зростанням і саморозвитком, ціннісними орієнтаціями, життєстійкістю і саморегуляцією особистості, які відображають простір можливостей суб'єкта, сприяють балансу його відносин, активності, задоволеності і психологічній безпеці.